CZU: 343.37:343(478)(094.4) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.70**

UNELE ASPECTE PRIVIND LATURA OBIECTIVĂ A INFRACȚIUNII DE FOLOSIRE ILICITĂ A SUBSOLULUI (ART. 2281 CP RM)

STRATAN Andrei,
Universitatea de Stat din Moldova,
doctor în drept, lector universitar
Departamentul Drept penal a Facultății de Drept

SUMMARY

Crimes that harm the environment include a wide range of illegal acts that cause harmful consequences to the environment, some of which are irreversible. The illicit use of the subsoil falls within the conceptual sphere of crimes that affect the environment. Therefore, the continuous evolution of social relations has made necessary to intervene in Chapter IX of the Criminal Code of the Republic of Moldova, through Law no. 136 of June 6, 2024, amending certain normative acts, while one of the essential innovation being the introduction of Article 228^1 in the Criminal Code – „Illicit use of the subsoil".

This study provides both clarifications and questions regarding the objective side of the offense provided in Article 228^1 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, specifically the harmful act, which has a complex structure consisting of main and ancillary actions.

Additionally, the complementary nature of extra-criminal regulations concerning the use of the subsoil plays an essential role in analyzing the provisions, as well as in attempting to establish the authentic meaning of certain provisions within the norm provided in Article 228^1 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

Keywords: subsol, zăcăminte de substanțe minerale utile, substanțe minerale utile, extragere, sustragere.

Infracțiunile care atentează la mediul înconjurător conțin o gamă largă de fapte ilegale care provoacă urmări prejudiciabile mediului înconjurător, iar unele consecințe ale acestora sunt ireversibile. În acest mod are loc o subminare a activităților legale și viabile din punct de vedere ecologic, în același timp diminuând-se potențialul de utilizare a resurselor pentru viitor.

Folosirea ilicită a subsolului se încadrează în sfera conceptuală a infracțiunilor care afectează mediul înconjurător. Cadrul legal incomplet, pe alocuri depășit de evoluția relațiilor sociale a constituit unul dintre principalele obstacole în combaterea infracțiunilor de folosire ilicită a subsolului. Legislația națională aferentă, cu siguranță,

conținea anumite lacune în reglementarea și incriminarea unei astfel de infracțiuni, stabilind pedepse prea blânde pentru anumite categorii de infracțiuni de mediu.

Prin urmare, evoluția continuă a relațiilor sociale a generat necesitatea de a interveni inclusiv la Capitolul IX din Codul Penal al Republicii Moldova [1], prin Legea nr. 136 din 6 iunie 2024 [2] pentru modificarea unor acte normative. Astfel, pe lângă extinderea sferei de aplicare generată de redenumirea Capitolului IX în „Infracțiuni de mediu", de asemenea au fost introduse componențe de infracțiuni care protejează relații sociale speciale. Un element de novație esențial constituie introducerea articolului 228^1 în Codul Penal- „*Folosirea ilicită a subsolului*".

Având în vedere complexitatea componenței de infracțiune puse în discuție, prezentul articol se va axa pe structura laturii obiective.

Așadar, componența de infracțiune examinată este ***materială*** și se consumă din momentul survenirii consecințelor expres stabilite în dispoziția articolului:

- daune în proporții mari (alin. (1) art. 228^1 CP RM);
- prăbușiri sau alunecări de proporții ale terenului (lit. a) alin. (2) art. 228^1 CP RM);
- poluarea apelor subterane și ale subsolului (lit. b) alin. (2) art. 228^1 CP RM);
- daune în proporții deosebit de mari (lit. c) alin. (2) art. 228^1 CP RM);
- decesul persoanei din imprudență (lit. d) alin. (2) art. 228^1 CP RM);
- daune mediului (lit. d) alin. (2) art. 228^1 CP RM).

Infra, vom purcede spre examinarea structurii laturii obiective a componenței de infracțiune prevăzută la alin. (1) art. 228^1 CP RM.

Fapta prejudiciabilă este semn obligatoriu al componenței de infracțiune. Această legitate nu ocolește și în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 228^1 CP RM. Din economia normei precitate, fapta prejudiciabilă se exprimă prin *acțiunea principală* de extragere și/sau sustragere a zăcămintelor de substanțe minerale utile și/sau a substanțelor minerale utile în lipsa actelor permisive, însoțită prin una dintre următoarele *acțiuni adiacente*:

- prin încălcarea limitelor perimetrului minier;
- prin efectuarea lucrărilor: contrar schemelor tehnologice, contrar planurilor de dezvoltare a lucrărilor miniere, contrar proiectelor de recultivare a terenurilor și schimbare a destinației, cu încălcarea proiectului tehnic, cu încălcarea schemei tehnologice;
- prin depozitarea neautorizată a deșeurilor deasupra zăcămintelor de substanțe

minerale utile și/sau a substanțelor minerale utile.

În vederea înțelegerii juste a unor sintagme, considerăm oportună efectuarea trimiterilor la definițiile acestora din actele normative aferente.

Conform art. 1 din Codul subsolului al Republicii Moldova [3], prin *subsol* se înțelege partea scoarței terestre aflată sub stratul de sol fertil, iar în lipsa acestuia, sub suprafața terestră și fundul bazinelor de apă și apelor curgătoare, care ajunge până la adâncimi accesibile pentru cercetare geologică și valorificare. În aceeași ordine de idei, *substanțele minerale utile* reprezintă acumulări, în subsol (sublinierea- n.a.), de minerale naturale, hidrocarburi și ape subterane, ale căror compoziție chimică și proprietăți fizice permit folosirea lor în sfera producției materiale și consumului imediat sau după prelucrare. La substanțe minerale utile se referă și rămășițele biologice împietrite (fosile) aflate în subsol. Iar noțiunea de *zăcământ de substanțe minerale utile* constituie o acumulare naturală de substanțe minerale utile care, din punct de vedere cantitativ și calitativ, poate fi obiect de valorificare industrială în condițiile stării actuale a tehnicii și economiei, fapt confirmat prin înregistrarea corespunzătoare în balanțele de stat ale rezervelor de substanțe minerale utile.

Pentru înțelegerea sensului literal al noțiunii de „extragere", care constituie una dintre acțiunile laturii obiective a infracțiunii puse în discuție, vom face trimitere la explicațiile de rigoare din Dicționarul Explicativ al Limbii Române. Astfel, „a extrage" înseamnă a scoate o substanță dintr-un material, a separa o substanță de alta prin diferite procedee; a scoate un corp din locul în care s-a format sau în care a fost introdus [4]. *In concreto*, în ipoteza art. 228^1 CP RM, *extragerea* presupune separarea zăcămintelor de substanțe minerale utile și/sau a substanțelor minerale utile de subsol.

În alt registru, *sustragerea* reprezintă cealaltă acțiune cu caracter alternativ care urmează a fi interpretată în sensul pe care îl regăsim în Capitolul VI din Codul Penal al Republicii Moldova, cu unele precizări. Prin sustragere se înțelege luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop de cupiditate. Cu toate acestea, de notat că în cadrul infracțiunii prevăzute la art. 228^1 CP RM, victima este statul, *i.e.* subiectul pasiv lipsește în cazul dat. Mai mult ca atât, având în vedere că doar bunurile mobile pot forma obiectul sustragerii, considerăm că zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile de subsol pot deveni obiect material doar după ce

au fost extrase, adică separate de subsol. Altminteri, acestea sunt bunuri imobile care nu pot forma obiectul sustragerii.

După această digresiune absolut necesară, considerăm că oportună notarea faptului că modalitățile normative ale acțiunii principale de extragere sau sustragere pot fi săvârșite în următoarele circumstanțe:

- același făptuitor extrage și sustrage zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile în lipsa actelor permisive;
- un făptuitor extrage zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile în lipsa actelor permisive, iar alt făptuitor le sustrage în lipsa actelor permisive;
- un făptuitor extrage zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile în prezența actelor permisive, iar alt făptuitor le sustrage în lipsa actelor permisive;
- un făptuitor extrage zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile în lipsa actelor permisive.

Considerăm că nu este posibil ca un făptuitor să sustragă zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile, fără a fi anterior extrase de către sine sau de către o altă persoană. Or, zăcămintele de substanțe minerale utile și/sau a substanțele minerale utile pot fi însușite doar din momentul în care devin bunuri mobile, *i.e.* din momentul extragerii.

În alt registru, vom analiza în continuare modalitățile normative ale acțiunii adiacente prevăzute la alin. (1) art. 228 CP RM.

Prima acțiune adiacentă se exprimă prin încălcarea limitelor perimetrului minier.

În conformitate cu art. 1 din Codul subsolului al Republicii Moldova, perimetru minier reprezintă un sector al subsolului atribuit pentru extragerea substanțelor minerale utile, construirea sau exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile, precum și pentru organizarea obiectivelor geologice protejate. De menționat că potrivit art. 61 din Codul subsolului al RM, lucrările de exploatare a zăcământului, pot fi efectuate doar în limitele perimetrului minier. Potrivit art. 22 alin. (10) din același act normativ, *perimetrul minier se atribuie de către Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale și se confirmă prin actul respectiv* (sublinierea – n.a.).

A *doua* acțiune adiacentă însoțită de modalități normative se exprimă prin efectuarea lucrărilor: contrar proiectelor tehnice coordonate și aprobate, contrar schemelor tehnologice, contrar planurilor de dezvoltare a lucrărilor miniere, contrar proiectelor de recultivare a terenurilor și schimbare a destinației, cu încălcarea proiectului tehnic, cu încălcarea schemei tehnologice.

Codul subsolului al Republicii Moldova conține o serie de reglementări privind obligativitatea beneficiarului dreptului de folosință a subsolului de respectare a cerințelor proiectului tehnologic. Potrivit art. 22 alin. (6) din actul normativ menționat *supra*, *„ proiectul perimetrului minier pentru extragerea substanțelor minerale utile se elaborează de organizația de proiectare a întreprinderilor miniere extractive în baza documentației geologice; în celelalte cazuri - în baza proiectelor tehnice (tehnologice)* (sublinierea – n.a.)”. De menționat că potrivit alin. (10) din același articol, *„perimetrul minier se atribuie de către Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale și se confirmă prin actul respectiv”*. Conform art. 24 alin. (1) din același act normativ, *„sectoarele de subsol pentru extragerea substanțelor minerale utile se atribuie în condițiile contractului încheiat cu Ministerul Mediului,-* (sublinierea – n.a.) *în baza prevederilor art. 16 din prezenta lege și ale Legii nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului, precum și în baza expertizei tehnice de stat, în modul stabilit de legislație”.*

Conform pct. 4, 5, 6, 7 din Anexa nr. 1 a Hotărârii Guvernului nr. 570 din 11 septembrie 2009 cu privire la aprobarea unor acte normative în vederea implementării prevederilor Codului subsolului [5], solicitantul va depune anumite acte în dependență de scopul folosirii sectoarelor de subsol. În pct. 4 este stabilit scopul extragerii substanțelor minerale utile, în pct. 5 – scopul efectuării explorărilor geologice, în pct. 6 - scopul efectuării explorărilor geologice suplimentare pentru sporirea rezervelor de substanțe minerale utile, iar în pct. 7 scopul efectuării prospecțiunilor geologice pentru fundamentarea și proiectarea obiectivelor industriale și construcțiilor civile, construirea și/sau exploatarea construcțiilor subterane nelegate de extragerea substanțelor minerale utile.

Cât privește modalitatea normativă a acțiunii adiacente de efectuare a lucrărilor contrar planurilor de dezvoltare a lucrărilor miniere, menționăm că Codul subsolului al Republicii Moldova nu definește noțiunea „plan de dezvoltare”. Cu toate acestea, potrivit art. 32 lit. j), abaterea de la *planurile de dezvoltare a lucrărilor miniere* reprezintă un temei de limitare, suspendare sau încetare a dreptului de folosință

asupra sectoarelor de subsol. De remarcat că, în perioada septembrie 2023 a fost înaintat spre consultări publice proiectul Instrucțiunii privind elaborarea și coordonarea Planurilor anuale de dezvoltare a lucrărilor miniere [6]. În concordanță cu pct. 1.3 din proiectul documentului menționat *supra*, planul de dezvoltare a lucrărilor miniere stabilește condițiile de utilizare în siguranță a subsolului, soluțiile tehnice și tehnologice pentru exploatarea instalațiilor miniere, volumele substanțelor minerale utile planificate, prelucrarea primară a mineralelor, volumele rocilor de descopertare a substanțelor minerale utile, precum și valorile admisibile a normativelor de pierderi a substanțelor minerale utile în timpul extragerii acestora. Planul de dezvoltare a lucrărilor miniere este un document oficial, destinat să asigure desfășurarea în siguranță și rațională a lucrărilor miniere, elaborarea măsurilor de profilaxie în vederea respectării cerințelor regulilor și instrucțiunilor de folosirea rațională și protecția subsolului.

Prin urmare, cauzarea daunelor în proporții mari în lipsa planului respectiv sau încălcarea cerințelor stabilite de acesta, va implica răspunderea penală conform alin. (1) art. 228[1] CP RM.

Cât privește proiectele de recultivare a terenurilor și schimbare a destinației, acestea de asemenea reprezintă condiții obligatorii de folosire a subsolului. *In concreto*, art.19 alin. (1) lit. g) din Codul subsolului al RM include termenul planificat de *recultivare a terenurilor degradate* la categoria condițiilor de bază pentru folosirea terenului, iar în ceea ce ține de folosirea sectorului de subsol *conform destinației*, legiuitorul a stabilit atât *obligația negativă*, cât și una *pozitivă* în privința beneficiarului dreptului de folosință. Acestea sunt cuprinse de prevederile art. 32 lit. i) (nefolosirii sectorului de subsol conform destinației de către beneficiarul lui fără motive întemeiate pe parcursul a doi ani- *obligația pozitivă*), lit. j) – (folosirii sectorului de subsol necorespunzătoare destinației, abaterii de la proiectele tehnice (tehnologice) și de la planurile de dezvoltare a lucrărilor miniere- *obligația negativă*).

În cele din urmă, cea de-a *treia* modalitate normativă a acțiunii adiacente se exprimă prin depozitarea neautorizată a deșeurilor deasupra zăcămintelor de substanțe minerale utile și/sau a substanțelor minerale utile.

În vederea stabilirii sensului exact a noțiunilor de mai sus, vom face trimitere la prevederile cuprinse în art. 1 din Codul subsolului al RM, și anume: *substanțe minerale utile* - acumulări, în subsol, de minerale naturale, hidrocarburi și ape subterane, ale

căror compoziție chimică și proprietăți fizice permit folosirea lor în sfera producției materiale și consumului imediat sau după prelucrare. La substanțe minerale utile se referă și rămășițele biologice împietrite (fosile) aflate în subsol. În aceeași ordine de idei*, zăcământ de substanțe minerale utile* reprezintă acumulare naturală de substanțe minerale utile care , din punct de vedere cantitativ și calitativ, poate fi obiect de valorificare industrială în condițiile stării actuale a tehnicii și economiei, fapt confirmat prin înregistrarea corespunzătoare în balanțele de stat ale rezervelor de substanțe minerale utile.

Art. 64 alin. (3) stabilește interdicția de păstrare și depozitare a substanțelor nocive și deșeurilor *deasupra zăcămintelor*, acumulărilor de hidrocarburi, obiectivelor și construcțiilor, amplasate în subsol.

Așadar, în lumina celor expuse mai sus, considerăm absolut necesară intervenția legiuitorului în clarificarea aspectelor ce țin de modalitățile normative ale laturii obiective din cadrul infracțiunii prevăzute la art. 228[1] CP RM, și anume în ce ipoteză făptuitorul ar putea doar să sustragă zăcămintelor de substanțe minerale utile și/sau a substanțelor minerale utile, fără ca anterior să le extragă sau acestea să fie extrase de către un alt făptuitor? De asemenea, ridică semne de întrebare modalitatea de enumerare de către legiuitor în alin. (1) art. 228[1] CP RM a acțiunilor adiacente ale infracțiunii, și anume: „cu încălcarea proiectului tehnic", „cu încălcarea schemei tehnologice" reprezintă oare acestea sub acțiuni ale acțiunii adiacente sau totuși rămân a fi acțiuni adiacente care poartă un caracter alternativ. Remarcăm că în cadrul unor studii ulterioare ne vom referi inclusiv la modalitatea defectuoasă de prezentare a urmărilor prejudiciabile în cadrul alin. (1) și (2) din cadrul art. art. 228[1] CP RM, fapt care, firește, va genera incertitudini în materia calificării juste a faptelor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74.

2. Legea nr. 136 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional) din 6 iunie 2024. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, Nr. 245-246.

3. Codul subsolului: Legea Parlamentului RM nr. 3 din 02 feb. 2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 75-77;

4. Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită). [Accesat: 09.10.2024]. Disponibil: https://dexonline.ro/

5. Regulament cu privire la modul de atribuire în folosinţă a sectoarelor de subsol: Hotărârea Guvernului RM nr. 570 din 11.09.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.144-147. [Accesat: 11.10.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/get Results?docid=22865&lang=ro.

6. Proiectul Instrucțiunii privind elaborarea și coordonarea Planurilor anuale de dezvoltare a lucrărilor miniere. [Accesat: 24.10.2024]. Disponibil: https://particip.gov.md/ru/download_attachment/20423.